

Meeuwentellingen

MEEUWENGROEP MEIJENDEL, 1988. Meeuwentellingen in Meijendel. Jaarverslag 1988.

Het jaarlijkse verslag van de meeuwentellingen in Meijendel is weer verschenen. Na een inleiding over het gebied en uitleg van de telmethode volgt een bespreking per soort, vergezeld van kaartjes over verspreiding, aantal territoria, het verloop van de aantallen broedvogels tussen 1964 en 1988 en de begintijd van de predatie door de vos.

Ook is er een lijst met terugmeldingen van geringde meeuwen opgenomen. De Kokmeeuwen, die van 1973 tot 1984 in Meijendel gebreed hebben, maar door de komst van de vos helemaal als broedvogel uit de duinen verdwenen zijn, blijven in het rapport buiten beschouwing. De Zilvermeeuwen, die de grootste groep vormen, zijn sinds 1983 flink in aantal gedaald, namelijk met 48%. De mantelmeeuwen, die zich aan de zeekant nog aardig wisten te handhaven daalden in hun geheel tot nu toe met 8% en de kleinste groep, de Stormmeeuwen, ging zelfs met 69% achteruit.

Deze ontwikkelingen worden vooral als het werk van de vos gezien. Hoewel er in de winter van 1987 veel vossen afgeschoten zijn, bleven de broedresultaten achteruit gaan en deden zich verschuivingen in broedplaatsen voor.

De vraag is hoe de meeuwenstand zich verder zal ontwikkelen. Zal er een natuurlijk evenwicht kunnen ontstaan? Er broeden tenslotte toch nog altijd enkele duizenden meeuwen in de kustduinen, soms in dichtere concentraties dan ooit. Het rapport besluit dan ook met de suggestie om niet te veel in te grijpen, maar de natuur eerst een kans te geven.

Kompaskwal

Kustfauna

ARTHUR F.F. OOSTERBAAN, 1989. Veranderingen in de Hollandse kustfauna. Uitgave KNNV nr. 193, ISBN 90-5011-033-9. Te bestellen door overmaking van f15,00 op giro 13028 van Uitgeverij KNNV te Hoogwoud o.v.v. de titel.

In dit boekje worden de veranderingen beschreven van de fauna langs de kust van Den Helder tot Hoek van Holland in de periode 1931-1985. Over dit boekje zal in DUIN nr. 3 van dit jaar een kort artikel verschijnen.

Vogels in de delta

B.J.M. DE BRUIN & N.D. VAN SWELM, 1988. Broedvogels van het noordelijke deltagbied in 1987. Consulentschap Natuur, Milieu en Faunabeheer Zuid-Holland, Ministerie van Landbouw en Visserij. Te bestellen door overmaking van f 20,- op giro 5093483 van de Directie NLO te Den Haag o.v.v. "NMF/Branta, broedvogelrapport Noordelijke Delta 1987".

In samenwerking met vele vogeltellers heeft het Consulentschap NMF van Zuid-Holland een overzicht samengesteld van alle vogels welke in 1987 in de buitendijkse gebieden van Haringvliet, Hollandsch Diep en Krammer-Volkerak hebben gebreed. Het betreft alle terreinen die onder de werking van de Natuurbeschermingswet zijn gebracht als Staats- of Beschermd Natuurmonument. Na een korte inleiding wordt in het rapport per deelgebied een overzicht gegeven van het aantal gevonden broedparen.

Broedvogeldistricten

R.G.M. KWAK, L.A.F. REYRINK, P.F.M. OPDAM & W. VOS, 1988. Broedvogeldistricten van Nederland, een ruimtelijke visie op de Nederlandse avifauna. Pudoc, Wageningen. Reeks Landschapsstudies nr. 10, ISBN 90-220-0955-6. Prijs f 35,00.

Binnen de landschapsecologie heeft het onderscheiden van ruimtelijke patronen sinds lang de belangstelling van velen. In het ornithologisch onderzoek was deze benadering tot voor kort niet gebruikelijk.

Meestal werd de aandacht gericht op de afzonderlijke vogelsoorten. Vooral in het kader van de ruimtelijke planning werd dit als een gemis ervaren.

Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer en het Rijksinstituut voor Onderzoek van Bos- en Landschapsbouw "De Dorschkamp" hebben daarom onderzoek gedaan naar het verspreidingspatroon van broedvogels en de relatie hiervan met ruimtelijke factoren als landgebruik, grondsoort e.d.. Dit heeft geresulteerd in de indeling van Nederland in 18 broedvogeldistricten. Elk district kent zijn eigen kenmerkende vogelpopulatie.

Deze populaties kunnen worden beschreven met behulp van soorten die specifiek zijn voor dat district. Voor de duinen zijn dit bijvoorbeeld nachtzwaluw, wulp, boomleeuwerik, paapje, tapuit, roodborsttapuit en grauwe klauwier.

Wetlands

A.L. SPAANS (red.), 1989. Wetlands en watervogels. Pudoc, Wageningen, ISBN 90-220-0953-9. Prijs f 35,00.

In 1988 organiseerde het Rijksinstituut voor Natuurbeheer een symposium ter ere van het afscheid van Jan Rooth; een ornitholoog die 28 jaar lang werkzaam is geweest bij dit instituut. Het onderwerp van het symposium betrof, hoe kan het haast anders, vogels in waterrijke gebieden (wetlands).

Van dit symposium is nu een rijk geïllustreerd verslag verschenen met daarin de diverse onderwerpen die tijdens het symposium aan de orde zijn gekomen. Na een algemeen verhaal over de wetlands die van belang zijn voor de Nederlandse watervogels (globaal zijn dit

de wetlands in Groenland en de westelijke delen van Europa en Afrika) worden enkele groepen watervogels meer in detail besproken. Achtereenvolgens worden stems, meeuwen, flamingo's, plevieren, brandganzen en grutto's behandeld. Het boekwerkje wordt afgesloten met informatie over de internationaal belangrijke wetlands in Nederland.

Adressengids

NEDERLANDS BIBLIOTHEEK EN LEKTUUR CENTRUM, 1989. Nederland in actie, deel 5: energie, milieu, wonen, werken, verkeer. Den Haag. ISBN 90-6252-657-8. Te bestellen bij de NBLC te Den Haag, giro 109968 onder bestelnummer 14604. Prijs f 29,50 (incl. verzendkosten).

In deze herziene uitgave van de NBLC wordt een overzicht gegeven van actiegroepen, verenigingen, stichtingen en andere organisaties die werkzaam zijn op het terrein van energie, milieu, wonen, werken en verkeer. Per organisatie is het volledige adres vermeld, de doelstelling en de diverse activiteiten.

Vervuiling van de Noordzee

WERKGROEP NOORDZEE, 1989. De Noordzee, sluipwegen van vervuiling.

In dit boekje wordt een globaal overzicht gegeven van de sluipende verontreiniging van de Noordzee. In een aantal hoofdstukken wordt de vervuiling besproken door voedingsstoffen, organische microverontreinigingen, zware metalen, olie en radioactieve stoffen. Aan het slot worden enkele aanbevelingen gedaan om deze vervuiling te verminderen.

Bescherming van vlinders

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ, 1989. Beschermingsplan dagvlinders.

Dagvlinders onderscheiden zich van nachtvlinders, doordat ze overdag actief zijn. Daarbij zijn dagvlinders veelal mooi gekleurd. Met deze vlinders gaat het in Nederland helaas niet goed. Vele soorten worden bedreigd in hun bestaan. De achteruitgang van de dagvlinders in Nederland wordt vooral veroorzaakt door een veranderend landgebruik. Veel geschikte plaatsen voor vlinders zijn verloren gegaan door de oprukkende verstedelijking, de intensivering in de landbouw en de aanleg van wegen.

Om een bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van de Nederlandse dagvlinders heeft het Ministerie van Landbouw en Visserij een beschermingsplan gepresenteerd. In dit plan wordt in de eerste plaats een uitgebreide beschrijving gegeven van het voorkomen van de tientallen Nederlandse dagvlinders. Daarbij wordt per biotoop aangegeven welk beheer noodzakelijk is om de vlinders een grotere overlevingskans te geven (met de modieuze term "vlindervriendelijk beheer"). Ook wordt aandacht besteed aan voorlichting en educatie. Met dit plan richt de minister zich met name tot de terreinbeheerders, van plantsoendienst tot Staatsbosbeheer.

Helaas spreekt de minister zich in dit plan niet duidelijk uit over de oorzaken voor de achteruitgang van de dagvlinders. Ten aanzien van o.a. de verstedelijking, de intensivering van de landbouw en de aanleg van wegen worden geen concrete maatregelen genomen. De vlinders moeten zich noodgedwongen terugtrekken in de natuurgebieden en de kleine landschapselementen. M.J.

De Rouwmantel, een vlindersoort die sterk achteruit is gegaan in aantal.

Dagvlinders ernstig bedreigd

TAX, M., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland/Vlinderstichting.

Ook voor de Nederlandse dagvlinders luiden de alarmklokken nu met alle kracht. Niet alleen is de verspreiding van de meeste van de 107 soorten dagvlinders in de periode 1981-1986 drastisch afgenomen ten opzichte van 1900-1980, ook de aantallen lopen dramatisch terug. Dit sombere beeld komt zelfs onherroepelijk naar boven bij het oppervlakkig doorbladeren van de net verschenen, schitterend uitgevoerde "Atlas van de Nederlandse dagvlinders". Enkele koele cijfers in het boek illustreren dit treffend: 15 soorten uitgestorven, 22 soorten achteruitgegaan en slechts 7 soorten (waarschijnlijk!) vooruitgegaan. In de uitgebreide inleiding van het boek wordt stilgestaan bij de biotoopeisen van vlinders. De auteur neemt de lezer mee de struiken in, op de knieën door ruige wegbermen en stugge heide en langs rijk bloeiende bosranden. De boodschap komt duidelijk naar voren: dagvlinders zijn gebaat bij een grote variatie in structuur van de begroeiing en bij goede verbindingen tussen biotopen. Beheerders wordt op die wijze een handvat aangereikt voor een vlindervriendelijk terreinbeheer: liever begrazen dan maaien, niet grootschalig werken, geen monokulturen in stand houden. Ook in de meeste duingebieden blijkt het droevig gesteld te zijn met de dagvlinders. In dit eens zo soortenrijke vlinderlandschap is het aantal soorten teruggelopen van max. 45 naar 25 à 30, wat hoofdzakelijk wordt toegeschreven aan de toegenomen verzuivering (waterwinning, zure neerslag, stopzetten beweiding) waardoor gradiëntrijke biotopen stilaan zijn verdwenen. Daarom kan begrazing ook voor de dagvlinderfauna een heel gunstig effect hebben. Een karakteristieke soort als het Duingentiaanblauwtje (waardplant: Kruisbladgentiaan), die op het laatst nog voorkwam in de Bierlap bij Wassenaar, is uitgestorven terwijl verscheidene andere soorten (Komma-vlinder, Bruine vuurvlinder, Grote vos, Rouwmantel, Zilveren maan, Duinparelmoervlinder, Grote parelmoervlinder, Veldparelmoervlinder) veel terrein hebben moeten prijsgeven.

Het grootste deel van het boek is gewijd aan systematische maar levendige soortbeschrijvingen. Verluichtigd met duidelijke verspreidingskaartjes en een grafiekje wordt uit de doeken gedaan hoe het de dagvlinders is vergaan sinds 1900. Dankzij het gebruik van

schematische tekeningen is iedere soortbeschrijving helder ingedeeld en kan de gezochte informatie snel worden opgezocht. De blikvangers van dit deel van het boek zijn echter de ragfijne zwartwit tekeningen van alle soorten op de bijbehorende waardplant, getekend door P.L.J. Schoenmakers. De tekenaar is er fantastische in geslaagd om de vaak subtiele verschillen tussen soorten zichtbaar te maken. Een kunststukje op zich wat de aanschaf van deze atlas alleen al waard is!

Ondanks de treurigmakende teloorgang van de Nederlandse dagvlinderfauna is de teneur van het boek opmerkelijk optimistisch. Gestert door de grotere bewustwording voor de ons omringende milieuproblemen en door het Beschermingsplan Dagvlinders van de minister van Landbouw en Visserij wordt aangegeven wat wij zouden kunnen doen om de vlinders in Nederland weer terug te krijgen. Daartoe behoren o.a. de pogingen die volgend jaar zullen worden ondernomen om enkele uitgestorven soorten te herintroduceren.

Vogels langs de kust

STEVE GEELHOED, FERDY HIESELAAR, EVERT VAN HUIJSSTEDDEN & JOHAN STUART, 1989. Vogels van de strandvlakte en de Zuidpier van IJmuiden, 1978-1986 Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland.

De IJmuidense Zuidpier is al geruime tijd een bekend en geliefd vogelkijkpunt, vooral sinds er in 1967 een stuk bijkwam en de pier totaal 3 km. lang werd. Ter plaatse ontwikkelde zich een zeer gevarieerd gebied. Door bepaalde stromingen ontstonden tussen pier en land een brede strandvlakte met slibrijke gedeelten en primaire duintjes. De pier zelf levert ook een apart biotoop op door de aanwezigheid van met wieren en algen begroeide beton- en basaltblokken, die a.h.w. een kunstmatige rotskust vormen.

Deze omstandigheden blijken zeer geschikt te zijn om allerlei vogelsoorten aan te trekken. Zij gebruiken het gebied als foerageergelegenheid vanwege het zeer gevarieerde voedselaanbod, als rustgebied vanwege de beschutte ligging en als uitwijkplaats bij slechte weersomstandigheden. De ver in zee uitstekende pier is bovendien een heel goed oriëntatiepunt bij de trek. Het gebied zou ook geschikt zijn om te broeden, maar is daarvoor te onrustig i.v.m. herhaalde werkzaamheden aan de pier en allerlei vormen van recreatie. In dit rapport wordt een overzicht gegeven van vogelwaarnemingen in de periode van 1978 tot 1986 met kaartjes over het seizoenspatroon en door trekverloop van veel voorkomende soorten. Het overzicht is gebaseerd op materiaal uit het vogellogboek van het Paviljoen Zuidpier, waarin iedereen zijn waarnemingen kan noteren en is aangevuld met gegevens van andere vogelaars. Er werden in de genoemde periode 228 soorten geregistreerd. Daaronder veel bekende zee- en kustvogels (eenden, steltlopers, meeuwen en sterna's), maar ook zeldzame vogels (Harlekijneend, Kleine kokmeeuw en Brilgrasmus). Bovendien bezoekt een groot aantal zangvogels dit gebied, meest als overvlieger of doortrekker.

Een probleem vormen de plannen van de Gemeente Velsen, die de recreatiemogelijkheden in dit gebied wil uitbreiden o.a. door de aanleg van een binnenmeer met allerlei toeristische voorzieningen. Het rapport wordt in verband daarmee besloten met een aantal aanbevelingen om de verschillende belangen zo gunstig mogelijk op elkaar af te stemmen en

nog iets voor de natuur en natuurrecreatie te kunnen behouden.

Vogels van Noordwijk

JELLE VAN DIJK, DICK HOEK, EES AARTSE EN RIEN SLUYS, 1989. Vogels van Noordwijk en Omstreken. ISBN 90-9002879-X. Te bestellen door overmaking van f 31,50 op giro 2573795 t.n.v. Penningmeester Vogelbescherming Noordwijk te Noordwijk o.v.v. "vogelboek".

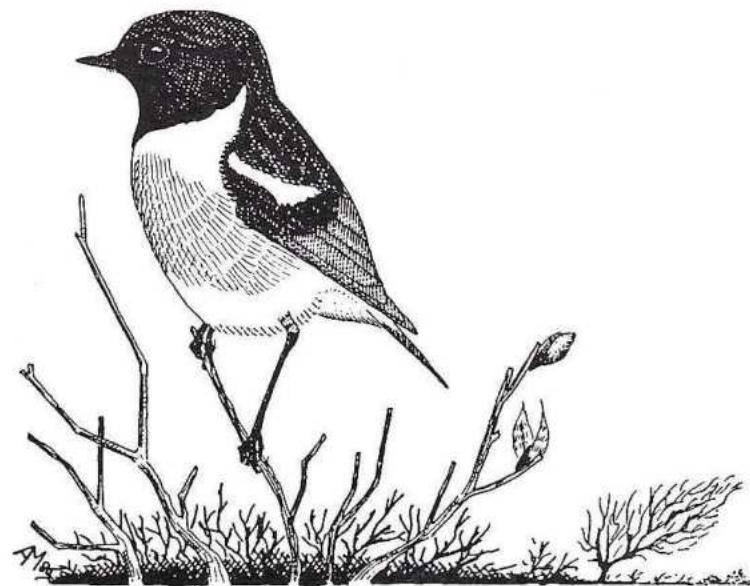
Na het succesvolle eerste boekje over de vogels van Noordwijk dat in 1973 verscheen en inmiddels niet meer te krijgen is, is er nu een uitgebreider vervolg verschenen. Gedurende zeven jaar werden gegevens verzameld in het hele duin- en poldergebied tussen de Katwijkse Uitwatering in het Zuiden, de provinciegrens in het Noorden en de Haarlemmer- en Leidse Trekvaart in het Oosten.

Na een inleiding en verantwoording over doel en onderzoeksmethode volgt een uiteenzetting over het ontstaan van het landschap en de veranderingen door toedoen van de mens, die vooral na 1850 zeer ingrijpende gevolgen hadden. Zaken als bebossing, vastlegging en verdroging van het duin, aanleg van wegen en dorpsuitbreidingen, afgravingen van duinen, omspuiting van grasland voor de bollenteelt en de recreatie worden uitgebreid besproken in verband met de gevolgen daarvan voor de wisselingen in de vogelstand: sommige soorten verdwijnen, andere varen er juist wel bij. In het boek worden niet alleen de duinen behandeld, maar ook cultuurgraslanden, tuinbouwgronden, parken van landgoederen, enz. Per gebied worden de broedvogelsoorten, hun aantalsverloop, predatoren e.d. besproken.

Een apart hoofdstuk wordt gewijd aan het ontstaan in 1967 van het Vogelasiel Noordwijk. In de begintijd werden ongeveer 200 vogels per jaar behandeld, nu kan dat oplopen tot 700 à 1000 in topjaren. Ongeveer 32% van de behandelde vogels, die het slachtoffer kunnen zijn van onervarenheid, winter, vogeltrek, verkeer, botulisme, olie en vervuiling wordt na revalidatie weer losgelaten.

Het boek wordt besloten met een overzicht van alle in deze eeuw in het besproken gebied waargenomen vogels (tot januari 1989).

Het boek is een veelzijdig en goed gedocumenteerd, waaraan een zorgvuldige gegevensverzameling door vele enthousiaste vogelkenners ten grondslag ligt. Het is zeer informatief en verbanden worden duidelijk uiteengezet. Het is boeiend geschreven, hier en daar verlevendigd met anecdotisch materiaal en voorzien van veel foto's, tekeningen, schema's en tabellen.

De Roodborsttapuit broedt in grote aantallen in de duinen bij Noordwijk.